

Volodymyr Bondar

Doctor of Philosophy,

Associate Professor at the Department of Economics,

Business, Management

Kyiv International University

AN INFORMATIONAL AND PSYCHOLOGICAL SECURITY APPROACH TO STRATEGIC DEVELOPMENT OF THE SOCIO-ECONOMIC SYSTEMS OF UKRAINE

Summary

The manuscript updates the issues of strategic development of the socio-economic systems, the recovery of Ukraine includes, in the conditions of global hybrid confrontation and related methodological paradigm of Public Management, in the period of global social transformations. The disclosure of the subject is based on general principles of systems theory, classical methods and methodological approaches, dialectics principles to reveal processes in the system of Public Administration. Considering main definitions of an informational and psychological security approach, a group of factors has been singled out. Different expert's assessments are presented in studying social and system phenomes to define trends and scenarios of development the system of Public Administration. Through awareness of the concept of the social contract, the influence of the informational and psychological factor on the determination of the qualitative and quantitative characteristics of the level of informational and psychological protection by the State of relevant segments of public sphere, has been established. The practical importance, taking into an account the factor of the perspective of a country, exogenous and endogenous factors, the principle of political expediency, which could contribute to the development of conceptual approaches of the Public Authorities. The conclusions generalize the methodology, practical spheres, and implementation of the informational and psychological approach to the strategic development of the social and economic systems.

Вступ

Сучасна трансформація міжнародної безпекової системи внаслідок зростання деструктивного інформаційно-психологічного впливу зовнішніх акторів на публічний простір окремих суб'єктів міжнародного права, актуалізують потребу організації протидії цим загрозам владою країн, які стали об'єктом такого тиску.

Фактори світового гібридного протистояння, у свою чергу, поглиблюють розподіл геополітичного й економічного простору між конкурентами та опонентами. Одні з яких розбудовують зону стабільності, де панує закон, верховенство права. Інші знаходяться в сфері невизначеності, де генеруються виклики, загрози безпеці, руйнівні тенденції для стабільності і сталого розвитку соціально-економічних систем, демократичних принципів.

Світовий досвід засвідчує, сучасне протистояння зумовлює все тіснішу взаємозалежність між компонентами міжнародної безпекової системи, що відбивається на трансформаційних процесах окремих країн, і Україна – не виняток.

Розвиток Української держави за умов воєнного стану, повоєнного відновлення національної економіки актуалізує потребу розробки відповідних концепцій. Впровадження методології для прийняття та успішного втілення стратегічних управлінських рішень, вдосконалення методик оцінювання зарубіжних партнерів на предмет виявлення потенційних загроз від їх залучення до спільних проєктів, деструктивного впливу на стан системи національної безпеки, національної економіки, трансформації соціально-економічних систем.

Розділ 1. Методологічні аспекти державного управління трансформаційними процесами в умовах гібридного протистояння

На наш погляд, суспільні трансформації є визначальною атрибутивною рисою сучасного етапу розвитку українського суспільства, міжнародної безпекової системи. Як слушно оцінює такий стан В. Голубь: «для сучасних транзитивних суспільств характерна спонтанність, неоднорідність і протиріччя процесу розвитку, функціональна диференціація політичної системи, а також наявність різнопланових, навіть протилежних політичних цінностей і установок. Найбільш перспективним напрямом подальших досліджень проблем соціальної модернізації слід вважати аналіз і розробку варіантів і моделей еволюції посттоталітарних країн, виходячи з урахування міжнародного контексту розвитку транзитних країн, враховуючи загально-цивілізаційні параметри та національні особливості» [1].

У межах цієї розвідки, особливої ваги набирають смисли стосовно оптимізації еволюції суспільної сфери України у повоєнний період часу, зокрема, розбудови націєцентричної моделі держави. У центрі нашої уваги також розгортання міжнародної сфери за гібридного світоустрою, що диктує врахування фактора перспективи окремої країни в сучасній ієрархічній світовій безпековій архітектурі, взаємодії міжнародних акторів у площині «суб'єкт-об'єкт гібридного протистояння».

Про доцільність, зокрема, моделювати і розвивати партнерські чи союзнницькі механізми співпраці з тими країнами, які перебувають одночасно у насамперед подібному з нашою державою статусі, тобто за моделлю «об'єкт-об'єкт гібридного протистояння» по відношенню до суб'єкта походження деструктивного зовнішнього впливу. Або за умови, коли існує висока або потенційна імовірність трансформації суб'єктності зарубіжної країни у контексті її фактора перспективи до побідного з нашою державою статусу [2].

Концепт суспільних трансформацій пропонує спосіб розуміння часових процесів у системі публічного управління. Це корелюється з логікою теорії самоорганізації, яка є однією з базових методологічних підстав постнеокласичної науки в описі модусу сприйняття часу. Цей модус (І. Пригожине, І. Стренгерс, А. Тоффл) великою мірою характеризується вимогою до подій, і вимога в тому, що ці події можуть корегувати спрямованість еволюційних процесів, виступаючи як початок нового еволюційного процесу [3].

Адже, першорядні завдання, це виявити, в якому стані перебуватиме вітчизняна національна економіка після скасування воєнного стану і з чого саме слід починати її відбудову. Встановити, які події після завершення активної фази збройного протистояння виявляться сприятливими для початку нового еволюційного процесу, євроатлантичної інтеграції, розбудови стабільної, сталої оборонно-промислової екосистеми й стійких соціально-економічних систем. Або, навпаки, переважатимуть події спрямування суспільних трансформаційних процесів в протилежному, регресивному напрямі у бік тоталітарних режимів.

Для проведення відповідного аналізу, в системі публічного управління критичним може виявитися застосування підходів квантової фізики і квантової механіки. Оскільки застосування такого інструментарію видається обґрунтованим рішенням через наявність спільного онтологічного й гносеологічного підґрунтя, яким є принцип комплементарності. Принцип, який у свою чергу, є наскрізним атрибутом буттєвих феноменів і когнітивних механізмів здатних забезпечити дослідникові адекватне відображення картини світу та пізнання дійсності. На цей рахунок, підтвердженням слугує умовивід В. Налімова з квантової механіки про те, що лише однієї найбільш досконалої логічної конструкції буде недостатньо для опису складності світобудови [4].

Як наслідок, виникають нові підходи до багатозначних логік (Д. Бочвар, Я. Лукасевич, Е. Пост), відповідно до яких, принципи класичної аристотелівської логіки вже не мають абсолютного значення. Тут важко не погодитися з цією думкою. Заразом, система публічного управління окремої держави чи система світової безпекової архітектури,

за багатозначності складників, завдань і мережових взаємодій, уявляють надскладну відкриту систему. Тому дослідження такого роду соціальних феноменів потребує застосування критичних підходів.

Розмірковуючи над науково-прикладним аспектом комплементарності соціального та економічного розвитку, О. Бородіна висновує: «принцип комплементарності означає використання для визначення причин і наслідків сучасних кризових явищ в українському соціумі поєднання декількох понять, які в традиційному розумінні можуть бути взаємовиключними, однак за умов поєднання даватимуть найбільш повну якісну характеристику явища і процесів. На цій основі стає можливою розробка дієвих комплексних заходів виходу з кризи» [5]. Вочевидь, зростає потреба застосування принципу комплементарності для усебічного дослідження суспільних трансформацій, відповідної інтерпретації притаманних їм властивостей з метою належного управлінського планування, стратегічного прогнозування. Як основи ефективного державного регулювання, розгортання системи публічного управління, розробки та впровадження у практику новітніх механізмів державного управління соціально-економічними системами.

Проблематика управління трансформаційними процесами в системі публічного управління, а процес відновлення саме і є таким явищем, не випадково перебуває в центрі уваги. Набуває першості потреба сучасних методик досліджень із пошуку нетрадиційних ресурсів, резервів відродження національної економіки. Тим більш, у невизначених умовах воєнного стану, післявоєнної відбудови.

Доходимо висновку, одним із найважливіших аспектів є невизначеність темпоральних аспектів її питомої системи – системи публічного управління. Отже, важливо обґрунтувати темпоральні виміри управління трансформацією системи публічного управління, що здійснювалося низкою вчених (С. Дорогунцов, О. Ральчук [6]; І. Алексеєнко, В. Гошовська, Л. Комаха [7]; Ю. Ковбасюк, С. Кравченко [8]; В. Колтун [9]), у аспекті тайм-менеджменту і теорії феномену часу (Н. Алюшина [10]; Крикун [11]; Б. Жилияєв [12]; Н. Луман [13]), темпоральної парадигми (В. Колтун [14]).

Описуючи процес трансформації як «масштабний перехід від одного стабільного суспільного стану до іншого потенційно стабільного стану», Л. Бальцерович зазначає, що «середовищем» для стану стабільності виступає еволюційний час [15]. За такого підходу, феномен «стабільність» можна інтерпретувати як певний збіг, відповідність етапу еволюційного розвитку на вісі часу.

На рівні системи публічного управління, одним із способів аналізу може стати з'ясування ступеня відповідності її стану зовнішньому середовищу й очікуваному (запланованому) стану упродовж певного

часу. Якщо говорити про сучасний стан світового гібридного протистояння, за якого Україна є повноцінним об'єктом гібридного нападу, то у прогнозованому майбутньому за зміни об'єктної статусності нашої країни до об'єкта лише інформаційної війни, важливо не потрапити у пастку часу. Якщо відновленням нашої держави опікуватимуться представники ділових кіл країн, які генерують інформаційно-психологічні загрози і виклики, то розвиток українського суспільства спрямовуватиметься у бік тоталітаризму. Коли Україна запропонує її нинішнім союзникам і партнерам узяти участь у спільних проектах, то це гарантуватиме суспільну трансформацію демократичного спрямування.

Припускаємо, що суб'єкт-об'єктна взаємодія як в системі публічного управління, так й міжнародній безпековій системі, може здійснюватися у різних часових детермінантах чи фазах циклу. У досягненні певного результату визначальним фактором може виступати темпоральний баланс (дисбаланс) між екзогенною (світовий гібридний устрій й його зовнішні фактори впливу) та ендогенною (розвиток системи публічного управління у вітчизняному внутрішньому середовищі) циклічністю. Варто наголосити, що в силу еволюційного характеру трансформації суспільства важливо, щоб система публічного управління не тільки залишалася на вже досягнутому рівні розвитку, а розгорталася випереджальними темпами.

Оскільки принцип випередження є не лише достатнім, а й необхідним при дослідженні відкритих систем, якою є система публічного управління, тоді, «передбачивши її траєкторію та здійснюючи комплекс випереджальних досліджень, одержимо її у «фокусі» методологічних розробок на рівні теоретичному і конкретних управлінських рішень на рівні практичному» [7]. Додаємо до цієї думки, що оцінювання або корегування траєкторії розвитку вітчизняної системи публічного управління вкрай актуально. Враховуючи постійний вплив на неї не залежних від джерела і походження екзогенних факторів, що генеруються зовнішніми акторами через інформаційно-психологічний тиск на публічну сферу.

Щоб ефективно управляти траєкторією трансформації вітчизняної системи публічного управління, на наше переконання, у контексті предмета дослідження, важливо враховувати сучасний позитивний зарубіжний досвід вдосконалення концептуальних підходів (див. *Розділ 2*).

Не намагаючись охопити у даній праці усіх методологічних аспектів управління стратегічним розвитком соціально-економічних систем, зокрема відновлення України, пропонуємо зосередитися на одному із так званих «принципів Лугано» – залучення багатьох зацікавлених сторін [16]. Що, за міжнародного аспекту, є цілком слушним.

Принцип, який корелюється з відповідною концепцією «зацікавлених сторін» (Е. Фріман, Дж. Мак-Веа). Згідно з якою, взаємодія між внутрішнім середовищем будь-якої великої організації та його зовнішнім середовищем відбувається саме завдяки зв'язкам. Це сприяє ефективному стратегічному управлінню через задоволення очікувань усіх зацікавлених сторін, які декларують повноваження, наміри або володіють певними правами, активами відносно цієї самої організаційної системи [17].

З позицій системного підходу, можемо говорити про те, що *внутрішні і зовнішні зв'язки є одним із системоутворювальних факторів*. Завдяки тому, якими результативними виявляться ці зв'язки між усіма зацікавленими сторонами, й залежатиме майбутнє всієї системи.

Тому у спектрі суспільних трансформацій, стратегічний розвиток соціально-економічних систем, відновлення – це процес соціальний, за участі багатьох міжнародних та вітчизняних учасників задля досягнення визначених цілей. Як-то, насамперед збереження України розвитком державоутворювальних компонентів. Феномен «відновлення» проявляє функціонально-діяльнісний смисл, організаційно-структурні ознаки явища системного. Отож констатуємо, що *відновлення – це система*. А її системоутворювальний фактор зумовлює досягнення стратегічних цілей [18]. Те саме стосується й трансформації соціально-економічних систем, їх стратегічного розвитку за керівної стратегічної ролі держави.

Запозичення позитивного зарубіжного досвіду актуально, проте ефективно еволюцію стратегії чи концепції слід очікувати тоді, коли трансформаційні заходи будуть вмонтовуватися у рутинний процес [19]. Якщо збігаються фази внутрішнього і зовнішнього циклів розвитку систем, тоді вплив екзогенних та ендемогенних факторів розвитку спричиняє ефект резонансу. Тож принцип резонансу утворює власний трансформаційний потенціал системи.

Уявляючи процес розгортання соціально-економічних систем, зокрема, відновлення України, як велику відкриту надскладну систему, ми відзначаємо про таке. Що результативність їх трансформації, успішність регулювання, ефективність стратегічного планування державою залежатиме й від того, якою мірою концептуальні підходи кореспондуватимуться і гармонізуватимуться зі стратегічними та програмними документами тих країн, представники яких будуть залучені до цього процесу. Також, наскільки темпоральні виміри вітчизняної системи публічного управління узгоджуватимуться із об'єктивними вимогами еволюційного розвитку, відповідатимуть часовій вісі.

Відтак ще одним поняттям, яке використовується нами поміж інших визначальних факторів успішності суспільної трансформації, – це фактор «забезпечення домірності» (доведення, підлаштування, пропорційності) до часових, еволюційних закономірностей розвитку керуючих підсистем.

Однією з яких, у даному контексті, є вітчизняна система публічного управління.

Відомо, що атрибутивною властивістю еволюційних процесів є циклічність, тому одне із першорядних завдань, це використання принципу циклічності. Інакше кажучи, будь-який доеволуційний стан передбачає, що система вже володіє початковим енергетичним, ресурсним потенціалом.

За В. Хіценком: «Метасистемний перехід – це результат накопичення деякого «потенціалу розвитку» з наступним якісним стрибком складності й невірноваженості» [20]. Такі метасистемні переходи є важливим аспектом, і вони притаманні циклічному розвитку соціальних систем – системи публічного управління, соціально-економічних систем, системи відновлення.

Для того, щоб розпочався еволюційний рух будь-якої соціальної системи, необхідний поштовх ззовні. Як додатковий потенціал енергії чи ресурс на початковій точці еволюційного циклу. Зовнішні джерела або ресурс – це надсистеми, чи найбільш складні відкриті системи. Таким чином, для еволюційного циклу трансформації соціально-економічних систем, зокрема, відновлення, потребується зовнішній поштовх. Саме ресурси великої надсистеми, якою є міжнародна система глобального чи регіонального масштабу, економічного, фінансового, інвестиційного або іншого профільного змістовного наповнення.

У той самий час, компоненти національних систем країн, представники яких залучатимуться до проектів в Україні, інтегруватимуться в управлінські процеси зі стратегічного планування розвитку вітчизняної суспільної сфери, соціально-економічних систем, відіграватимуть опосередковану роль суб'єктів-регуляторів. Що, у міру відмінної стадії транзиту їх країни чи еволюційного процесу трансформації їхніх суспільств, можуть знаходитися як поміж собою в різному просторі і часі, так й по відношенню до вітчизняних регуляторів системи публічного управління. Звідси, об'єднуючим фактором для оптимізації взаємодії між усіма зацікавленими сторонами, утворюючим синергійний ефект у стратегічному управлінні разом із системоутворювальним фактором внутрішніх і зовнішніх зв'язків, виступатимуть об'єктивні закони та закономірності, зокрема, загальна циклічність, що притаманна буттю.

Розділ 2. Концептуальні підходи до стратегічного розвитку соціально-економічних систем України

Публічна політика з управління трансформацією соціально-економічних систем у цілому і відновленням України, як одного із першорядних завдань, зокрема набуває важливості та актуальності для нашої держави.

Ілюстрацією практичних кроків влади можуть слугувати активні дії з формування кола зарубіжних учасників. До прикладу, у схваленій Декларації за підсумками Конференції в Лугано (2022 р.), яку можна розглядати як початок формування передумов міжнародної співпраці, було проголошено сім принципів (*партнерство; спрямованість на реформи; прозорість, підзвітність і верховенство права; демократична участь; залучення багатьох зацікавлених сторін; гендерна рівність та інклюзія; сталий розвиток*), як рамка для скоординованої політики, фінансової і технічної допомоги [16].

Обговорення на засіданні ГА ООН (2022 р.) проєкта резолюції «Забезпечення засобів правового захисту та репарацій у зв'язку з агресією проти України» (документ A/RES/ES-11/5 [21]) виявило 14 країн проти (*Багамські Острови, білорусь, ПАР, КНР, Куба, КНДР, Еритрея, Ефіопія, Іран, Малі, Нікарагуа, рф, Сирія, Зімбабве*), при 74-х, що утрималися.

Під час саміту країн «Великої Сімки» у Токіо (2023 р.) було досягнуто домовленість про утворення спільної платформи для інвестицій в Україну.

За результатами Лондонської конференції (2023 р.) з питань відновлення України, підписано Меморандум про взаєморозуміння між Європейським банком реконструкції та розвитку і Фінансовою організацією розвитку про закладання основи співпраці для спільних інвестицій в Україну, передусім у приватний сектор. До Меморандуму приєдналося 17 провідних профільних організацій Австрії, Бельгії, Великої Британії, Іспанії, Канади, Нідерландів, Німеччини, США, Фінляндії, Швеції, Швейцарії, Японії [22].

З боку опонуючої сторони, упродовж саміту країн БРІКС (2024 р.) росія закликала створити альтернативу Міжнародному валютному фонду і Світовому банку. Підкреслила необхідність заснування незалежних фінансових систем, запропонувала платіжну мережу «BRICS Bridge» для протидії обмеженням та санкціям Заходу [23].

Ці події свідчать про чітку поляризацію у глобальному вимірі, існування протилежних підходів світової спільноти до питання підтримки України. Поглиблення розламу поміж державних акторів із різними поглядами слідування «принципам Лугано».

Щодо теоретичної основи з вдосконалення Україною існуючих стратегічних програм, слідуючи судженням висловлених у *Розділі 1* даної праці, з приводу вивчення позитивного досвіду концептуальних підходів влади країн із табору союзників та партнерів нашої держави, звернімося до окремих з них.

На наднаціональному рівні.

У програмі *Європейського Союзу «Стратегічний компас»* (2022 р.) серед загроз класифіковано такі чинники гальмування темпів сталого

розвитку, як: уповільнення економічного розвитку; зростання економічного суперництва; конкуренція за ресурси разом із вичерпанням змісту міжнародної багатосторонньої системи; зміна клімату. Задля зміцнення регіонального механізму взаємодії керівними для урядів країн-членів повинні стати принципи: *діяти, убезпечувати, інвестувати, співпрацювати з партнерами* [24, с. 92].

Також визначено інструментарій реалізації цих принципів, зокрема: оцінювання середовища, комунікація у безпековій та оборонній сфері, модернізація механізмів захисту населення, зворотний зв'язок. Окреслено ключові напрями розвитку інвестиційного компонента, це – збільшення витрат на оборонний сектор, пільговий режим для партнерських зв'язків; розробка і впровадження у виробництво технологій наступного покоління; прискорення технологічних інновацій для скорочення залежності від іноземних ноу-хау [там само]. За експертною оцінкою, ухвалення «Стратегічного компасу» можна вважати значним прогресом, адже в документі, поряд із визначенням безпекових загроз, акцентується на оборонних інвестиціях для досягнення стратегічної автономії ЄС [25].

У політичних орієнтирах *Європейської Комісії* на наступні п'ять років (2024 р.) наголошується на вдосконаленні регіональної політики. Акцентується на потребі: побудови більш конкурентоспроможної Європи збалансуванням нормативного регулювання з інноваціями задля прискорення переходу до екологічно чистих виробництв; підвищення оборонних амбіцій кожної країни ЄС; провадження більш активної соціальної й економічної політики, доступного житла для малозабезпечених верст населення; підтримки сільського господарств і взаємопов'язаної екологічної політики; захисту європейської демократії; відстоювання глобальних, геополітичних інтересів [26].

Досвід окремих країн.

Німеччиною, слідуючи стратегії ЄС, було прийнято нову доктрину «Міцність. Стійкість. Сталість. Інтегрована безпека для Німеччини» (2023 р.). У якій визначено три вектори модернізації системи державного управління з акцентом на національну безпеку, це: безпековий й оборонний комплекс; економічний потенціал; громадський сектор. Що стосується громадського сектору – наголос на забезпечення стійкості населення, вдосконалення мобілізаційної складової, розвитку національної (німецької) стратегічної культури [27].

В зовнішньополітичному курсі ФРН означено підхід, сформульований Центром безпеки та оборони, який афілійований з Німецькою радою з міжнародних відносин, що був представлений у звіті під назвою «Запобігання наступній війні. Німеччина і НАТО змагаються в часом» (2023 р.). Зокрема, про те, що країні необхідно спільно з Північно-

атлантичним альянсом забезпечити збройним силам відповідні умови для стримування й, у разі потреби, протистояння військовій агресії з боку РФ.

Головні тези Звіту актуалізують:

- 1) спроможність стримувати і захищати;
- 2) термін шість років на підготовку до протидії потенційній загрозі;
- 3) реалізацію невідкладних геостратегічних сценаріїв з нейтралізації політичних та економічних ризиків;
- 4) потребу промисловості в кількісному й якісному стрибку.

У цілому, підсилюючи нову державну доктрину, в німецькому експертному середовищі сформовано позицію, яка націлює публічну владу на імплементацію так званої формули «Тотальна оборона, це воєнний потенціал без агресивної мотивації». В основі якої три компоненти: військова спроможність, економічний потенціал, стійкість. За інтерпретацією фахівців, термін «стійкість» означає психологічну та фізичну здатність суспільства: підтримувати високий моральний дух, соціальну згуртованість; забезпечувати охорону інфраструктурних об'єктів на транспорті, енергетичних і цифрових мережах, закладів громадського здоров'я; формулювати й артикулювати публічно громадську думку; поширювати позицію з вірою в успіх, подолання будь-яких випробувань; робити внесок не дивлячись на втрати чи наслідки від збройного конфлікту [28].

Сполучені Штати Америки. Стратегія національної безпеки (2022 р.) проголошує про новий доктринальний напрям розвитку за рахунок прискорення зміни поколінь від існуючої оборонно-промислової бази до більш надійної, стійкої та динамічної модернізованої промислово-оборонної екосистеми [29].

У Національній промислово-оборонній стратегії (2023 р.) йдеться про забезпечення стійких ланцюгів постачання, доступу до трудових ресурсів, придбавь державою у фінансовому, корпоративному секторі задля динамічного розвитку, економічного стримування опонентів [30].

Державна програма «Виробнича дипломатія для стримування, готовності та стійкості в Індо-Тихоокеанському регіоні» (2024 р.) передбачає впровадження в зовнішньополітичний курс так званої «виробничої дипломатії» задля захисту оборонно-промислової бази союзників і партнерів забезпеченням ланцюгів постачання, укріпленням союзницьких та партнерських зв'язків [31].

Наведено окремі плани розбудови союзниками і партнерами України світової безпекової архітектури, з акцентом на розвиток оборонно-промислового компонента геостратегічної політики, впровадження моделі виробничої дипломатії, досягнення стратегічної автономії Європи. Утім можна говорити про тенденцію вдосконалення провідними демократичними акторами існуючих концептуальних підходів та

стратегій, які віддзеркалюють їх публічне реагування на сучасні глобальні виклики.

Важко не погодитися з думкою, що навіть з огляду на глобальний і регіональний характер ініціатив Європейського Союзу та окремих Західних країн-лідерів, їх наслідки не торкнуться трансформаційного процесу вітчизняних соціально-економічних систем, зокрема, відновлення нашої держави, системи публічного управління, системи національної безпеки.

Тож, висока імовірність виникнення на ринку України ситуації, за якої потенційні учасники представлятимуть супротивні сторони з числа концептуально політичних опонентів чи економічних конкурентів з різнонаправленими інтересами, відмінними спроможностями та намірами.

Розділ 3. Політико-управлінський вплив на прийняття рішень у контексті фактора перспективи країни

Внаслідок проявлення феномена гібридного протистояння у площині світової безпекової архітектури, суб'єктності набувають нетрадиційні для міжнародної сфери організаційні формування чи окремі фізичні особи. Водночас активізуються усталені суб'єкти міжнародного права.

Ці процеси спричиняють зміну парадигми міжнародних відносин, рівнозначну еволюцію світоглядно-філософських аспектів у порівнянні з нівелюванням загальних людських цінностей, поглибленням розламу на осі «правда-дезінформація» з одночасним прискоренням технологічного суспільного розвитку. Актуалізується потреба в сучасних концепціях до розкриття сутності обговорюваного предмета задля формування відповідної становищу країни стратегії розвитку її соціально-економічних систем.

Із приводу змісту феномена «суб'єктність країни за гібридного протистояння», у праці вітчизняних науковців «Світова гібридна війна: український фронт», сформовано судження щодо принципового значення фактора перспективи для розуміння гібридної війни. Посилаючись на сучасну історію, виокремлено три перспективи відносно подій у залежності від ролі сторін конфлікту, це: агресор, об'єкт гібридного нападу, спостерігач [32].

Погоджуємося з таким висновком: «врахування перспективи країни є вкрай важливим при формулюванні і реалізації країною-об'єктом скорегованої публічної політики для врівноваження та досягненні стабільного й захищеного стану системи державного управління, національної безпеки, сталого розвитку цих та інших компонентів державотворення» [33].

Цінність протидії впливу зовні полягає передусім у захисті суверенітету, територіальної цілісності, нарощуванні спроможності держави відновляти національні ресурси. У міжнародних координатах, одним із завдань для країни-об'єкта є визначеність з зовнішньо-політичним та економічним курсом, позицією по відношенню до іншого суб'єкта міжнародних відносин. Оскільки важливим постає питання, чи підтримуватиме окремо взята країна постраждалу сторону у протидії джерелу зовнішнього деструктивного інформаційно-психологічного впливу, чи ні, й якої інтенсивності і розміру буде допомога або участь у спільних проєктах.

Наступний важливий чинник для країни-об'єкта, це ідентифікувати та співвіднести статус іншої окремої країни або групи країн, які також стали цілями гібридного нападу. З метою формулювання суголосного курсу чи колективних заходів протидії, гармонізації концептуальних підходів, координування геостратегічних сценаріїв з широкого спектру публічної політики.

Виходячи з основних характеристик методології державного управління, досягнення поставленої мети з розкриття того чи іншого явища передбачається орієнтуванням на типовий різновид, це – *суб'єкт-об'єктна* взаємодія. За Ю. Сурміним і П. Надолішнім, сутність цієї методології полягає у трьох аспектах – практичній, наукових дослідженнях, освіті. А її роль – у забезпеченні пізнавальної, практичної, навчальної діяльності [34, с. 7]. Це зумовлено, як пише Ю. Ковбасюк: «міждисциплінарним характером науки державного управління й наявністю в останньої специфічних властивостей об'єкта та предмета» [35, с. 5]. Інтерпретація поняття «*об'єкт*» за В. Бакуменком та С. Кравченком, це: «будь-яке явище, процес або предмет, на який спрямована практична або пізнавальна діяльність людей» [36, с. 7]. За світового гібридного устрою, суспільної трансформації, це спонукає до пошуку кожною державою відповідних кроків, що відбивається на методології дослідження. Тож важливо системне та комплексне оцінювання суспільного середовища, стану соціально-економічних систем.

Підходячи до питання суб'єктності України, очевидно, що у контексті фактора перспективи, наша держава, це – «країна-об'єкт» гібридного протистояння. Наслідки інформаційно-психологічних спеціальних операцій супротивника і пов'язаний з цим деструктивний інформаційно-психологічний вплив на публічний простір, зокрема й у тім, що їх прояви не відразу очевидні, можуть з'являтися з часом. Тому і стан інформаційно-психологічної безпеки також постійно змінюється.

У таких умовах невизначеності, керуючись принципом політичної доцільності, постає необхідність своєчасного адаптування державної політики, визначення напрямів досягнення стабільного рівня стану

інформаційно-психологічної безпеки відносно рівню потенційних небезпек (загроз) чи вже реалізованих супротивником інформаційно-психологічних заходів. Задля формування політико-управлінського впливу з практичного забезпечення інформаційно-психологічної безпеки, узгодження оптимальних рішень і стратегій розвитку. Це спрямовує нас до більш комплексного поняття – «національна безпека».

За широкого підходу (В. Горбулін, А. Качинський), національна безпека розглядається як захищеність життєво важливих інтересів особи, суспільства, держави в різних сферах життєдіяльності від внутрішніх і зовнішніх загроз, що забезпечує сталий й поступальний розвиток [37]. У сенсі філософсько-правового аспекту (Т. Пікуля), це такий стан захищеності життєво важливих інтересів особистості, суспільства, держави, за якої забезпечується сталий розвиток суспільства, своєчасне виявлення і нейтралізація реальних та потенційних загроз національним інтересам [38, с. 59]. За аксіологічних критеріїв (Г. Ситник, М. Орел), сутність національної безпеки розкривається через розв'язання передовсім проблем захисту прав і свобод індивіда, при цьому безпека державних інститутів та інституцій – як другорядні завдання [39, с. 83, 84]. З позицій системного підходу (Л. Рябопол), забезпечення національної безпеки як системи набувається цілісністю, єдністю компонентів, а серед суттєвих ознак – досягнення її стійкості (стабільності) під впливом різних чинників (внутрішніх / зовнішніх, об'єктивних / суб'єктивних, конструктивних / деструктивних) [40, с. 29]. Т. Ткачук, спираючись на: *організаційно-структурний* підхід, окреслює національну безпеку як систему, що характеризується подільністю, відкритістю, адаптивністю та наявністю структури, мети, пріоритетів оптимальної взаємодії; *функціонально-діяльнісний* – динамічну, відкриту систему, що перебуває у тісному зв'язку із середовищем і потребами людини, суспільства та держави, а забезпечення національної безпеки орієнтується не лише на боротьбу із зовнішніми загрозами, але й, власне, на безпеку як важливу соціальну цінність [41, с. 70, 72]. Один із висновків, зроблених Н. Науменком на предмет специфічних характеристик інформаційно-психологічної безпеки, є її «одночасна співвіднесеність, по-перше, з таким об'єктом як особистість (її психіка, свідомість), по-друге, з процесами генерування, передачі, розповсюдження, переробки, засвоєння інформації в соціальних системах по піднесенню їх ієрархії до локального суспільства (макрорівень), територіального і регіонального суспільства (мезорівень) та національно-державного (макрорівень)» [42, с. 58].

Поділяючи погляди дослідників та беручи до уваги визначальні характеристики складної системи, говоримо про систему національної безпеки як систему складну, цілісну з розмаїттям і множиною цілей,

завдань, об'єктів, суб'єктів, ієрархічних рівнів, процесів, напрямів. Тож систему інформаційно-психологічної безпеки можемо вважати окремою ланкою системи національної безпеки, оскільки її формують такі самі фактори, що є водночас складниками останньої.

За гібридного устрою інформаційно-психологічна проблематика виходить на чільне місце активним поширенням у науковому дискурсі термінології, пов'язаної з інформацією. Зокрема, «інформація світоглядна, методологічна» є концептуальною-методологічною основою, складником інформаційно-психологічної зброї першого пріоритету у контексті засобів впливу, за допомогою яких здійснюється нав'язування певного типу соціальної поведінки – «інформація хронологічного порядку проходження фактів та явищ, їхнього взаємозв'язку між собою» [43, с. 130].

Ще один смисл поняття «інформація» розкривається через парадигму іншого поняття – «війна інформаційно-психологічна». Коли інструментом інформаційної протидії є *дезінформація*, за посередництвом якої на учасників планування у сфері національної безпеки і оборони чиниться організований психологічний тиск супротивною державою [39, с. 376] або зовнішнім актором [44, с. 54]. Так, характеризуючи поведінку влади під час національних виборів у США та порівнюючи з іншими країнами, Т. Джандер окреслює цей феномен як «урядова дезінформація», він звертає увагу на те, що переслідуючи певні політичні інтереси, владні інститути можуть чинити тиск на виборців [45, с. 366].

Сфера державного регулювання містить відповідні передумови для проявів явища інформація, за яких вона виявляє ознаки одного із структуроутворювальних факторів державного управління. Також, інформація, як явище соціальне, обумовлює межі поведінки компонентів громадянського суспільства, а звідси, через інформаційно-психологічну захищеність (безпеку) усіх рівнів суспільної сфери – впливає на стабільність системи національної безпеки, соціально-економічних систем.

У спектрі гібридного протистояння, де інформація, з одного боку, це той елемент, який вбудовується ініціатором (суб'єктом) в конструкцію інформаційно-психологічних спеціальних операцій, з іншого – використовується опонентом (об'єктом), який став ціллю, для організації протидії, нейтралізації, упередження. Іншими словами, країна, яка або вже є об'єктом гібридного нападу, або превентивно за наявності реальних загроз, повинна розбудувати систему інформаційно-психологічної безпеки задля захисту, збереження стабільного розвитку її соціально-економічних систем.

Можна констатувати, що інформація – «це феномен, який проявляє властивості системоутворювального фактора і пов'язаний з виникненням

та розгортанням тієї чи іншої системи в усіх сферах державної, публічної, суспільної діяльності» [46]. Це як базис, для формування країноу-суб'єктом рамки цілей для впливу інформаційно-психологічного чинника на публічний простір об'єкта, а також стратегічного планування країноу-об'єктом комплексу симетричних стримувальних заходів або протидії.

За сутністю, концепт «інформаційно-психологічна безпека» закладається через реалізацію державою своїх визначальних функцій. Формується і розвивається в координатах явища системного та суспільного. А система інформаційно-психологічної безпеки, у процесі державного управління, проявляє властивості як складова система відкритої, адаптивної, подільної, цілісної, складної системи національної безпеки.

Відповідно до концепції суспільного договору (Т. Гоббс), між людьми існує угода про часткове делегування суверенітету державі для забезпечення миру, безпеки і підтримки правового ладу. Тож місією влади є забезпечення безпеки людини (індивіда), суспільства та державних інститутів. В епоху постмодерну, як зазначає Г. Ситник, державою мають створюватися умови гарантування певного рівня можливостей для задоволення потреб в безпеці усіх учасників. Цей рівень є якісно-кількісною характеристикою явища, яке визначають концептом «безпека». Оскільки безпека є суспільною потребою, то принципово важливим є досягнення суспільної злагоди щодо визначальних чинників забезпечення безпеки людини (індивіда), суспільства, державних інститутів [47, с. 66].

З метою визначення якісно-кількісної характеристики, серед чинників, які б окреслювали рівень забезпечення необхідного стану інформаційно-психологічної безпеки, можемо виокремити інформаційно-психологічний чинник. Зокрема, його інтенсивність і вектор спрямованості на обраний сегмент суспільної сфери, комплексу або однієї із соціально-економічних систем. А пов'язаний з цим рівень інформаційно-психологічного тиску, у свою чергу кваліфікує якісно-кількісні параметри при плануванні або розробці стратегічних сценаріїв органами державної влади країни-об'єкта. Такі, як, зокрема, обсяг та напрями протидії, підтримчі заходи для досягнення належного рівня інформаційно-психологічної безпеки кожного окремого сегмента, стратегічного розвитку комплексу або однієї із соціально-економічних систем.

В контексті теорії систем, поняття «інформаційно-психологічна безпека» й «інформаційно-психологічна небезпека» – це два взаємопов'язаних соціальних конструкти. Вони знаходяться у дихотомії, розвиваються у динамічній і оптимальній взаємодії, визначають та

характеризують умови життєдіяльності усіх суспільних сфер, а також динаміку розвитку системи національної безпеки.

У цьому сенсі, феномен інформація, як системоутворювальний фактор – як-то системи інформаційно-психологічної безпеки, так і системи національної безпеки, дозволяє нам констатувати, що він також є невід’ємною складовою як інформаційно-психологічних спеціальних операцій з боку країни-суб’єкта, так й заходів протидії країни-об’єкта. Це, разом з інформаційно-психологічним чинником, проявляє сутність іншого взаємопов’язаного з *інформацією* чинника – *дезінформація*, на основі якої суб’єктом формується деструктивний вплив. Отже, наслідки дії чинника дихотомічної пари «*інформація – дезінформація*» можна кваліфікувати в якісному вимірі. Наприклад, при визначенні об’єктом гібридного нападу критеріїв оптимальної взаємодії, таких, як міра пропорційності, ступень симетричності, рівень безпеки кожного державоутворювального компонента, соціально-економічних систем для наповнення відповідним змістом сценаріїв захисту, стратегій розвитку.

На соціальному рівні, явище, яке ми визначаємо концептом «інформаційно-психологічна безпека», існує лише у живій природі, що завдячує таким науковим категоріям, як життєдіяльність, стабільність, моральна стійкість тощо. Щоб його розкрити, необхідно віднайти сутність взаємопов’язаного з ним іншого явища, уявного – «інформаційно-психологічна небезпека».

Знаковим проявом цього може слугувати інформаційно-психологічний вплив країною-агресоркою на публічний простір України та її союзників з прокладання мислимих «червоних ліній». Для їх перетину або спростування, керуючись принципом політичної доцільності, необхідний політико-управлінський вплив для вироблення й застосування практичних кроків та реальних заходів протидії – тобто матеріальні, дійсні, буттєві дії з активу системи інформаційно-психологічної безпеки, соціально-економічних систем.

За такого сценарію, важливо виходити насамперед із принципа, що за будь-якого розгортання процесу трансформації соціально-економічних систем, домінантними повинні залишатися інтереси поміж усіх зацікавлених сторін – Української держави. Торкаючись, зокрема, відновлення України, це процес за участі міжнародних учасників спільно з вітчизняними представниками політичних та бізнесових кіл задля досягнення визначених цілей.

Таким чином, постає питання оцінювання зовнішніх зацікавлених сторін, що задекларували про свій намір узяти участь у відновленні, інших трансформаційних процесах. На нашу думку, відповідь – у площині об’єкт-суб’єктного позиціонування країн в світовому гібридному протистоянні.

На погляд автора, як одне із рішень, при відборі іноземних партнерів важливо залучати юридичні або фізичні особи зареєстровані в тих країнах, які, передусім: по-перше, перебувають одночасно у співмірному з нашою державою статусі *об'єкта* гібридного протистояння по відношенню до суб'єкта деструктивного зовнішнього впливу – країни-агресора чи недержавного актора того самого походження; по-друге, за існування об'єктивних умов трансформації суб'єктності *країн-спостерігачів* до подібного з Україною статусу; по-третє, є країнами-*суб'єктами* гібридного протистояння та їх союзниками, тобто агресором – за потреби, з обмеженням доступу до тих секторів, які входять у перелік об'єктів забезпечення державної безпеки, або проєктів для реалізації яких потребуються висококваліфіковані кадри, при належному контролі з боку держави.

Відтак, доцільно планувати партнерські зв'язки й оптимізувати взаємодію усіх зацікавлених сторін, враховуючі суб'єктність країни в ієрархії світового гібридного протистояння та її фактор перспективи як детермінант поряд з іншими чинниками, за *рейтингом* [33, с. 490]. Першість насамперед: 1) *країні-об'єкту*; 2) *країні потенційному об'єкту*; 3) *країні-спостерігачу*; 4) *країні-суб'єкту*, але за окремими умовами та обмеженим доступом.

Висновки

Виходячи із проведеного аналізу, можна констатувати про потенційно високу імовірність застосування запропонованого у праці цілісного комплексу методологічних підходів, до якого входить, зокрема, парадигма комплементарності, парадигма складної екзогенної циклічності. Задля розроблення підходів до оптимізації і підвищення ефективності діяльності як окремих державних інституцій з регулювання трансформаційним процесом соціально-економічних систем, зокрема, відновлення України, так й трансформації вітчизняної системи публічного управління.

Другий підсумок у тому, виходячи з сучасних концептуальних підходів окремих впливових демократичних державних та наддержавних акторів, серед факторів, які було б доцільно враховувати під час суспільних трансформацій, це забезпечення розгортання вітчизняної системи публічного управління домірності до часових, еволюційних закономірностей розвитку керуючих систем. На основі комплементарного стану кількох циклів функціонування основних середовищ, характерних особливостей зовнішньополітичного та економічного курсу визначальних країн з числа розвинених демократій. Невідкладним завданням для влади стає розроблення концептуальних підходів і прийняття нових

або вдосконалення актуальних стратегій, суголосних зі стратегічними програмами розвитку партнерів і союзників України.

Інший аргумент, виходячи із концепції гібридної війни, фактор перспективи країни, як чинник, відіграє одну із ключових ролей з формулювання і реалізації державної політики із забезпечення сталого розвитку соціально-економічних систем, системи державного управління, системи національної безпеки, а також інших державо-утворювальних компонентів. Його значущість особливо проявляється під час розвитку міжнародних зв'язків. Отже, потреба орієнтування держави на застосування якомога повною мірою принципу об'єкт-суб'єктної взаємодії, політичної доцільності при оцінюванні та структуруванні зв'язків з потенційними партнерами, зокрема, у процесі відновлення України.

Список використаних джерел:

1. Голубь В.В. Соціальна модернізація в контексті реформ перехідних суспільств. *Державне будівництво*. 2011. № 1. URL: <http://nbuv.gov.ua/UJRN/DeBu2011110> (дата звернення: 18.11.2024).
2. Бондар В.Т. Суб'єктність країни в міжнародній безпековій системі відповідно до її фактора перспективи. *Національні інтереси України*. 2024. Вип. 2(6). С. 483–493. DOI: [https://doi.org/10.52058/3041-1793-2024-2\(2\)-483-493](https://doi.org/10.52058/3041-1793-2024-2(2)-483-493).
3. Prigogine I., Stengers I., A. Toffler. Order out of chaos. URL: <https://www.academia.edu/42308194/OrderOutOfChaosIlya-PrigogineIsabelleStengersAlvinToffler> (дата звернення: 18.11.2024).
4. Nalimov V. Can Philosophy Be Mathematized? Probabilistic Theory of Meanings and Semantic Architectonics of Personality. *Philosophia Mathematica*. 1989. Vol. 2–4. Issue. 2. P. 129–146. DOI: <https://doi.org/10.1093/philmat/s2-4.2.129>.
5. Бородіна О.С. Комплементарність соціального та економічного розвитку: науково-прикладний аспект. *Український соціум*. 2014. № 4(51). С. 96–103. DOI: <https://doi.org/10.15407/socium2014.04.096>.
6. Дорогунцов С., Ральчук О. Реалії цивілізаційного розвитку. *Вісник НАН України*. 2006. № 3. С. 3–20.
7. Глобалізаційні виклики: урядування майбутнього. Монографія. авт. кол. Л.Г. Комаха, І.В. Алексеєнко В.А. Гошовська та ін.; за заг. ред. Л.Г. Комахи, І.В. Алексеєнко. К.: ВПЦ «Київський університет». 2022. 976 с.
8. Ковбасюк Ю.В., Кравченко С.О. Трансформації управлінські. Енциклопедія державного управління: у 8 т.; наук.-ред. кол.: Ю.В. Ковбасюк (голова) та ін. К. НАДУ, 2011. Т. 1: Теорія державного управління. наук.-ред. кол.: В.М. Князев (співголова), І.В. Розпуганко (співголова) та ін. 2011. С. 664.
9. Колтун В.С. Діяльність органів місцевого самоврядування щодо подолання соціально-економічних криз у контексті екзогенної циклічності. *Інвестиції: практика та досвід*. 2015. № 3. С. 90–94. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/ipd_2015_3_22 (дата звернення: 18.11.2024).
10. Алюшина Н.О. Тайм-менеджмент: часова організація діяльності державного службовця: робоч. зошит з дистанц. курсу. Київ : НАДУ, 2012. 52 с.

11. Крикун К. Ключові моменти тайм-менеджменту для досягнення успіху в бізнесі. *Галицький економічний вісник. Соціальна економіка і політика*. 2019. Т. 59. № 4. С. 90–97.
12. Жилияев Б.Е. Стрела времени. URL: <http://www.mao.kiev.ua/lectures/20112/argowoftime.html> (дата звернення: 18.11.2024).
13. Луман Н. Час і системна раціональність: перекл. з нім. Київ : Центр учб. л-ри, 2011. 224 с.
14. Колтун В.С. Закономірності та тенденції розвитку місцевого самоврядування: комплементарний підхід: монографія. Київ : НАДУ, 2015. 440 с.
15. Balcerowicz L. Socialism, capitalism, transformation. Budapest: *Central European University Press*, 1995. URL: <https://www.europarl.europa.eu/100books/en/detail/4/socialism-capitalism-transformation> (дата звернення: 18.11.2024).
16. Підсумковий документ Міжнародної конференції з питань відновлення України (URC 2022). «Декларація Луганю». 4-5 липня 2022 – Луганю, Швейцарія. URL: https://cdn.prod.website-files.com/625d81ec8313622a52e2f031/62cd2e0ba5613c953a9b52d4_Lugano%20Declaration_UA.pdf (дата звернення: 18.11.2024).
17. Freeman, Edward, Mcvea, John. A Stakeholder Approach to Strategic Management. *Darden Graduate School of Business Administration. University of Virginia*. 2001. Vol. 01–02. P. 32. DOI: <https://doi.org/10.2139/ssrn.263511>
18. Бондар В.Т. Відновлення України: концепція зацікавлених сторін. *Київський економічний науковий журнал*. 2024. Вип. 6. С. 12–16. DOI: <https://doi.org/10.32782/2786-765X/2024-6>.
19. Deitchman D.J. Completing of transformation of U.S. *Military Forces*, 2004. *Issues on Science and Technology*. Vol. 20. P. 62–68.
20. Khitsenko V.E. Self-organization: elements of theory and social applications. *European Journal of Contemporary Education*, 2017. No. 6(4). URL: <https://files.eric.ed.gov/fulltext/EJ1164026.pdf> (дата звернення: 18.11.2024).
21. Furtherance of remedy and reparation for aggression against Ukraine. Resolution adopted by the General Assembly on 14 November 2022. A/RES/ES-11/5. URL: <https://digitallibrary.un.org/record/3994481?v=pdf&ln=es> (дата звернення: 18.11.2024).
22. СБРР і ФОР створюють платформу для спільних інвестицій в Україну. *European bank for Reconstruction and Development*. URL: <https://www.ebrd.com/ebrd-dfi-ukraine-co-investment-platform-ukr#> (дата звернення 18.11.2024).
23. Russia calls on BRICS partners to create alternative to IMF. URL: <https://archive.is/AVosr> (дата звернення: 18.11.2024).
24. A Strategic Compass for Security and Defence – For a European Union that protects its citizens, values and interests and contributes to international peace and security (2022). *Council of the European Union*, 64 p. URL: https://www.eeas.europa.eu/sites/default/files/documents/strategic_compass_en3_web.pdf (дата звернення: 18.11.2024).
25. Paul A., Shea J., Chihaiia M., Ciolan I., Riekeles G., Rodriguez A. Will the Strategic Compass be a game-changer for EU security and defence? *European Policy Centre*. 2022. URL: <https://www.epc.eu/en/Publications/Will-the-Strategic-Compass-be-a-game-changer-for-EU-security-and-defen~479820> (дата звернення: 18.11.2024).
26. Europe’s choice. Political guidelines for the next European Commission 2024–2029. URL: https://commission.europa.eu/document/download/e6cd4328-673c-4e7a-8683-f63fb2cf648_en (дата звернення: 18.11.2024).
27. Robust. Resilient. Sustainable. Integrated Security for Germany. *Federal Foreign Office*. Berlin, Germany. June, 2023. URL: <https://www.nationalesicherheitsstrategie.de/National-Security-Strategy-EN.pdf> (дата звернення: 18.11.2024).

28. Mölling Ch., Schütz T. Preventing the Next War. Germany and NATO Are in a Race Against Time. German Council on Foreign Affairs. 2023. No. 34. URL: https://dgap.org/system/files/article_pdfs/34-DGAP-Policy-Brief-2023.pdf (дата звернення: 18.11.2024).
29. National Security Strategy. The White House. Washington, October 12, 2022. URL: <https://www.whitehouse.gov/wp-content/uploads/2022/10/Biden-Harris-Administrations-National-Security-Strategy-10-2022.pdf> (дата звернення: 18.11.2024).
30. National Defense Industrial Strategy. Department of Defense. Washington, November 18, 2023. URL: <https://www.businessdefense.gov/docs/ndis/2023-NDIS.pdf> (дата звернення: 18.11.2024).
31. Production diplomacy for deterrence, readiness, and resilience in the Indo-Pacific. Atlantic Council. Scowcroft Center for Strategy and Security. URL: <https://www.atlanticcouncil.org/wp-content/uploads/2024/06/Production-diplomacy-for-deterrence-readiness-and-resilience-in-the-Indo-Pacific.pdf> (дата звернення: 18.11.2024).
32. Світова гібридна війна: український фронт : моногр. / за заг. ред. В.П. Горбуліна. Київ : НІСД, 2017. 496 с.
33. Бондар В.Т. Суб'єктність країни в міжнародній безпековій системі відповідно до її фактора перспективи. *Національні інтереси України*. 2024. Вип. 2(6). С. 483–493. DOI: [https://doi.org/10.52058/3041-1793-2024-2\(2\)-483-493](https://doi.org/10.52058/3041-1793-2024-2(2)-483-493)
34. Сурмін Ю.П., Надолішній П.І. Методологія як інструмент ефективної реалізації можливостей державного управління. *Енциклопедія державного управління* : у 8 т. Т. 2 : Методологія державного управління / наук.-ред. колегія: Ю.П. Сурмін (співголова), П.І. Надолішній (співголова) та ін. Київ : НАДУ. 2011. С. 7–16.
35. Ковбасюк Ю.В. Наука державного управління в умовах системних державно-управлінських реформ і суспільних трансформацій. *Вісник НАДУ*. 2012. № 1. С. 5–20.
36. Бакуменко В.Д., Кравченко С.О. Методологія системних досліджень в державному управлінні / навч. посіб. Київ : ВПЦ АМУ, 2011. 116 с.
37. Горбулін В.П., Качинський А.Б. Засади національної безпеки України. Київ : Інтертехнологія, 2009. 272 с.
38. Пікуля Т.О. Доктринальний аналіз системи національної безпеки України. *Право і суспільство*. 2024. № 2. С. 57–62. DOI: <https://doi.org/10.32842/2078-3736/2024.2.7>.
39. Ситник Г.П., Орел М.Г. Публічне управління у сфері національної безпеки: підручник. Київ. 2022. С. 464. URL: <https://ipacs.knu.ua/pages/dop/336/files/1bec7c93-6513-4767-8083-7e91d2941a05.pdf> (дата звернення: 18.11.2024).
40. Рябопол Л.Т. Національна безпека України: структурно-функціональний аналіз. *Вісник університету імені Альфреда Нобеля. Серія «Право»*. 2020. Т. 1. № 1. С. 25-30. DOI: <https://doi.org/10.32342/2709-6408-2020-1-1-4>
41. Ткачук Т. Ю. Правове забезпечення інформаційної безпеки в умовах євроінтеграції України : дис. ... д-ра юрид. наук: Ужгород, 2019. 487 с.
42. Науменко Н.Ю. Теоретико-методологічні аспекти інформаційно-психологічної безпеки в послідовності держава – регіон – суспільство – людина. *Економічний вісник Донбасу*. 2019. № 3(57). С. 49–62. DOI: [https://doi.org/10.12958/1817-3772-2019-3\(57\)-49-462](https://doi.org/10.12958/1817-3772-2019-3(57)-49-462)
43. Завгородня С.П., Орел М.Г., Ситник Г.П. Публічне управління та адміністрування у сфері національної безпеки : (системні, політичні та економічні аспекти): словник-довідник / С.П. Завгородня, М.Г. Орел, Г.П. Ситник [уклад.] / за заг. ред. Д.В. Неліпи, Є.О. Романенка, Г.П. Ситника, К. Видавель Кравченко Я.О., 2020, 380 с. URL: <https://ipacs.knu.ua/pages/dop/336/files/2324ab3c-18ab-44f3-8b63-63892d5aba44.pdf> (дата звернення: 18.11.2024).

44. Бондар В.Т. Регіональні тенденції формування зовнішніх факторів впливу на систему національної безпеки України. *Дніпровський науковий часопис публічного управління, психології, права*. 2023. Вип. 3. DOI: <https://doi.org/10.51547/ppp.dp.ua/2023.3.7>

45. Jander T.A. (2024). The effect on disinformation on United States national elections: a comparative case study of disinformation in elections abroad. *The Fellows Review*. P. 366–379. URL: <https://static1.squarespace.com/static/5cb0a1b1d86cc932778ab82b/t/66ba5e32e568f57ae9af55bb/1723489847281/2023-2024+Fellows+Review+FINAL.pdf#page=375> (дата звернення: 18.11.2024).

46. Ситник Г.П., Бондар В.Т., Орел М.Г. Системний підхід дослідження феномену інформація в державному управлінні. *Проблеми сучасних трансформацій. Серія: право, публічне управління та адміністрування*. 2024. Вип. 11. DOI: <https://doi.org/10.54929/2786-5746-2024-11-02-02>

47. Ситник Г.П. Взаємозумовленість соціальних явищ, які визначають концептами «небезпека» і «безпека», та її врахування в теорії публічного управління. *Державне управління*. 2019. № 16. С. 61–67. DOI: <https://doi.org/10.32702/2306-6814.2019.16.61>

References:

1. Holub V.V. (2011). Sotsialna modernizatsiia v konteksti reform perekhidnykh suspilstv [Social modernization in the context of reforms of transitional societies]. *Derzhavne budivnytstvo – State Designing*, no. 1. Available at: <http://nbuv.gov.ua/UJRN/DeBu20111110> [in Ukrainian].

2. Bondar V. (2024). Subiektnist krainy v mizhnarodnii bezpekovii systemi vidpovidno do yii faktora perspektvy [Subjectivity of a country in the international security system according to its perspective factor]. *Natsionalni interesy Ukrainy – National Interests of Ukraine*, vol. 2(6), pp. 483–493. DOI: [https://doi.org/10.52058/3041-1793-2024-2\(2\)-483-493](https://doi.org/10.52058/3041-1793-2024-2(2)-483-493) [in Ukrainian].

3. Prigogine I., Stengers I., Toffler A. (1984). Order out of chaos. Available at: https://www.academia.edu/42308194/Order_Out_of_Chaos_Ilya-Prigogine_Isabelle-Stengers_AlvinToffle.

4. Nalimov V. (1989). Can Philosophy Be Mathematized? Probabilistic Theory of Meanings and Semantic Architectonics of Personality. *Philosophia Mathematica*, vol. 2–4, is. 2, pp. 129–146. DOI: <https://doi.org/10.1093/philmat/s2-4.2.129>

5. Borodina O.S. (2014). Komplementarnist sotsialnoho ta ekonomichnoho rozvytku: naukovo-prykladnyi aspekt [The Complementarity of Social and Economic Development: Scientific and Applied Aspects]. *Ukrainskyi sotsium – Ukrainian Society*, vol. 4(51), pp. 96–103. DOI: <https://doi.org/10.15407/socium2014.04.096> [in Ukrainian].

6. Dorohuntsov S., Ralchuk O. (2006). Realii tsyvilizatsiinoho rozvytku [Realities of civilizational development]. *Visnyk NAN Ukrainy – Bulletin of the National Academy of Sciences of Ukraine*, no. 3, pp. 3–20 [in Ukrainian].

7. Komakha L.H. (Eds.). (2024). Hlobalizatsiini vyklyky: uriaduvannia maibutnoho [Globalization challenges: governance of the future]. Kyiv: VPTs «Kyivskyi universytet». [in Ukrainian].

8. Kovbasiuk Yu.V., Kravchenko S.O. (2011). Transformatsii upravlinski [Management transformations]. In Yu.V. Kovbasiuk (Eds.). *Entsyklopediia derzhavnoho upravlinnia – Encyclopedia of Public Administration* (Vols. 1–8). (Vol. 1, pp. 664). Kyiv : NADU [in Ukrainian].

9. Koltun, V.S. (2015). Diialnist orhaniv mistsevoho samovriaduvannia shchodo podolannia sotsialno-ekonomichnykh kryz u konteksti ekzohennoi tsyklichnosti [Activities of local self-government bodies in overcoming socio-economic crises in the context of exogenous cyclicity]. *Investytsii: praktyka ta dosvid – Investments: practice and experience*, no. 3, pp. 90–94. Available at: <http://nbuv.gov.ua/UJRN/ipd2015322> [in Ukrainian].
10. Aliushyna N.O. (2012). Taim-menedzhment: chasova orhanizatsiia diialnosti derzhavnogo sluzhbovtisia: roboch. zoshyt z dystants. Kursu [Time management: temporary organization of civil servant activities: workers. notebook with distances course]. Kyiv: NADU, p. 52 [in Ukrainian].
11. Krykun K. (2019). Kliuchovi momenty taim-menedzhmentu dlia dosiahnennia uspihku v biznesi [Key moments of time management for success in business]. *Halytskyi ekonomichnyi visnyk. Sotsialna ekonomika i polityka – Galician Economic Herald. Social economy and politics*, vol. 59, no. 4, pp. 90–97. [in Ukrainian].
12. Zhyliayev B.E. Strela vremeny [Arrow of Time]. Available at: http://www.mao.kiev.ua/lectures/2011_2_arrow_of_time.html
13. Luman, N. (2011). Chas i systemna ratsionalnist: perekł. z nim. [Hour and systemic rationality: translation from German]. Kyiv: Tsentr uchb. l-ry – Center for Educational Literature, 224 p. [in Ukrainian].
14. Koltun V.S. (2015). Zakonomirnosti ta tendentsii rozvytku mistsevoho samovriaduvannia : komplementarnyi pidkhid: monohrafiia [Patterns and trends in the development of local self-development: a complementary approach: monograph]. Kyiv: NADU, 440 p. [in Ukrainian].
15. Balcerowicz L. (1995). Socialism, capitalism, transformation. Budapest: *Central European University Press*. Available at: <https://www.europarl.europa.eu/100books/en/detail/4/socialism-capitalism-transformation>
16. Pidsumkovyi dokument Mizhnarodnoi konferentsii z pytan vidnovlennia Ukrainy (URC 2022). «Deklaratsiia Luhano» [Final document of the International Conference on Recovery of Ukraine. «Lugano Declaration»]. July 4–5, 2022. Lugano, Switzerland. Available at: https://cdn.prod.website-files.com/625d81ec8313622a52e2f031/62cd2e0ba5613c953a9b52d4_Lugano%20Declaration_UA.pdf [in Ukrainian].
17. Freeman, Edward, Mcvea, John. (2001) A Stakeholder Approach to Strategic Management. *Darden Graduate School of Business Administration. University of Virginia*, vol. 01–02, p. 32. DOI: <https://doi.org/10.2139/ssrn.263511>
18. Bondar V. (2024). Vidnovlennia Ukrainy: kontseptsiiia zatsikavlenykh storin [Recovery of Ukraine: A Stakeholder Approach]. *Kyivskyi ekonomichnyi naukovyi zhurnal – Kyiv Economic Scientific Journal*, no. 6, pp. 12–16. DOI: <https://doi.org/10.32782/2786-765X/2024-6> [in Ukrainian].
19. Deitchman D.J. (2004) Completing of transformation of U.S. *Military Forces*, Issues on Science and Technology, no. 20, pp. 62–68.
20. Khitsenko V.E. (2017) Self-organization: elements of theory and social applications. *European Journal of Contemporary Education*, vol. 6(4). Available at: <https://files.eric.ed.gov/fulltext/EJ1164026.pdf>
21. Furtherance of remedy and reparation for aggression against Ukraine. Resolution adopted by the General Assembly on 14 November 2022. A/RES/ES-11/5. Available at: <https://digitallibrary.un.org/record/3994481?v=pdf&ln=es>
22. YeBRR i FOR stvoruiut platformu dlia spilnykh investytsii v Ukrainu [EBRD and FOR are creating a platform for joint investments in Ukraine]. *European bank for*

Reconstruction and Development. Available at: <https://www.ebrd.com/ebdr-dfi-ukraine-co-investment-platform-ukr#> [in Ukrainian].

23. Russia calls on BRICS partners to create alternative to IMF. Available at: <https://archive.is/AVosr>

24. A Strategic Compass for Security and Defence – For a European Union that protects its citizens, values and interests and contributes to international peace and security (2022). Council of the European Union, 64 p. Available at: https://www.eeas.europa.eu/sites/default/files/documents/strategic_compass_en3_web.pdf

25. Paul, A., Shea, J., Chihaia, M., Ciolan, I., Riekes, G. & Rodriguez, A. (2022). Will the Strategic Compass be a game-changer for EU security and defence? European Policy Centre. Available at: <https://www.epc.eu/en/Publications/Will-the-Strategic-Compass-be-a-game-changer-for-EU-security-and-defen-479820>

26. Europe's choice. Political guidelines for the next European Commission 2024–2029. Available at: https://commission.europa.eu/document/download/e6cd4328-673c-4e7a-8683-f63ffb2cf648_en

27. Robust. Resilient. Sustainable. Integrated Security for Germany. Federal Foreign Office. Berlin, Germany. June, 2023. Available at: <https://www.nationalesicherheitsstrategie.de/National-Security-Strategy-EN.pdf>

28. Mölling Ch., Schütz T. (2023). Preventing the Next War. Germany and NATO Are in a Race Against Time. German Council on Foreign Affairs, no. 34. Available at: https://dgap.org/system/files/article_pdfs/34-DGAP-Policy-Brief-2023.pdf

29. National Security Strategy. The White House. Washington, October 12, 2022. Available at: <https://www.whitehouse.gov/wp-content/uploads/2022/10/Biden-Harris-Administrations-National-Security-Strategy-10.2022.pdf>

30. National Defense Industrial Strategy. Department of Defense. Washington, November 18, 2023. Available at: <https://www.businessdefense.gov/docs/ndis/2023-NDIS.pdf>

31. Production diplomacy for deterrence, readiness, and resilience in the Indo-Pacific. Atlantic Council. Scowcroft Center for Strategy and Security. Available at: <https://www.atlanticcouncil.org/wp-content/uploads/2024/06/Production-diplomacy-for-deterrence-readiness-and-resilience-in-the-Indo-Pacific.pdf>

32. Svitova hibrydna viina: ukrainskyi front: monohr (2017) [Global hybrid war: the Ukrainian front]. In V.P. Horbulina. Kyiv: NISD, 496 p. [in Ukrainian].

33. Bondar, V. (2024). Subiektnist krainy v mizhnarodnyi bezpekovii systemi vidpovidno do yii faktora perspektyvy [Subjectivity of a country in the international security system according to its perspective factor]. *Natsionalni interesy Ukrainy – National Interests of Ukraine*, vol. 2(6), pp. 483–493. DOI: [https://doi.org/10.52058/3041-1793-2024-2\(2\)-483-493](https://doi.org/10.52058/3041-1793-2024-2(2)-483-493) [in Ukrainian].

34. Surmin, Yu.P. & Nadolishnii, P.I. (2011). Metodolohiia yak instrument efektyvnoi realizatsii mozhlyvostei derzhavnoho upravlinnia [[Methodology as a Tool for Effective Implementation of Public Administration Opportunities]. In Yu.P. Surmin & P.I. Nadolishnii (Eds.). *Entsyklopediia derzhavnoho upravlinnia – Encyclopedia of Public Administration* (Vols. 1–8). (Vol. 2, pp. 1–8). Kyiv : NADU [in Ukrainian].

35. Kovbasiuk Yu.V. (2012). Nauka derzhavnoho upravlinnia v umovakh systemnykh derzhavno-upravlinskykh reform i suspilnykh transformatsii [The Science of Public Administration in the Conditions of Systematic Public Administration Reforms and Social Transformations]. *Visnyk NADU – Bulletin of NADU*, no. 1, pp. 5–20 [in Ukrainian].

36. Bakumenko V.D., Kravchenko S.O. (2011). Metodolohiia systemnykh doslidzhen v derzhavnomu upravlinni / navch. posib. [Methodology of System Research in Public Administration / teacher. manual]. Kyiv: VPTs AMU. 116 p. [in Ukrainian].

37. Horbulin V.P., Kachynskiy A.B. (2009). Zasady natsionalnoi bezpeky Ukrainy [Principles of national security of Ukraine]. Kyiv: Intertekhnolohiia, 272 p. [in Ukrainian].

38. Pikulia T.O. (2024). Doktrynalnyi analiz systemy natsionalnoi bezpeky Ukrainy [Doctrinal analysis of the national security system of Ukraine]. *Pravo i suspilstvo – Law and society*, no. 2, pp. 57–62. DOI: <https://doi.org/10.32842/2078-3736/2024.2.7> [in Ukrainian].

39. Sytnyk H.P., Orel M.H. (2022). Publichne upravlinnia u sferi natsionalnoi bezpeky : pidruchnyk [Public administration in the field of national security: textbook]. In H.P. Sytnyk (Ed.). Kyiv: «Kyiv University». Available at: <https://ipacs.knu.ua/pages/dop/336/files/1bec7c93-6513-4767-8083-7e91d2941a05.pdf> [in Ukrainian].

40. Riabovol, L.T. (2020). Natsionalna bezpeka krainy: strukturmo-funktsionalnyi analiz [National security of Ukraine: structural-functional analysis]. *Visnyk universytetu imeni Alfreda Nobelia. Seriiia «PRAVO» – Bulletin of Alfred Nobel University. Series «Law»*, vol. 1(1), pp. 25–30. DOI: <https://10.32342/2709-6408-2020-1-1-4> [in Ukrainian].

41. Tkachuk, T.Yu. (2019). Pravove zabezpechennia informatsiinoi bezpeky v umovakh yevrointehratsii Ukrainy [Legal provision of information security in the conditions of European integration of Ukraine]. dys. ... d-ra yuryd. nauk. Uzhhorod [in Ukrainian].

42. Naumenko N. (2019). Teoretyko-metodolohichni aspekty informatsiino-psykholohichnoi bezpeky v poslidovnosti derzhava – rehion – suspilstvo – liudyna [Theoretical and methodological aspects of information and psychological security in the state – region – society – human sequence]. *Ekonomichnyi visnyk Donbasu – Economic Herald of Donbass*, vol. 3(57), pp. 49–62. Available at: <https://cyberleninka.ru/article/n/teoretiko-metodologichni-aspekti-informatsiyno-psiologichnoyi-bezpeki-v-poslidovnosti-derzhava-region-suspilstvo-lyudina> [in Ukrainian].

43. Zavorodnia, S.P., Orel, M.H., Sytnyk, H.P. (2020). Publichne upravlinnia ta administruvannia u sferi natsionalnoi bezpeky : (systemni, politychni ta ekonomichni aspekty) : slovnyk-dovidnyk [Public management and administration in the field of national security: (systemic, political and economic aspects) : reference dictionary]. In D.V. Nelipa, Ye.O. Romanenko, H.P. Sytnyk (Eds.). Kyiv : Kravchenko Ya.O. Available at: <https://ipacs.knu.ua/pages/dop/336/files/2324ab3c-18ab-44f3-8b63-63892d5a6a44.pdf> [in Ukrainian].

44. Bondar, V. (2023). Rehionalni tendentsii formuvannia zovnishnikh faktoriv vplyvu na systemu natsionalnoi bezpeky Ukrainy [Regional Tendencies of Formation of External Factors of Influence on the National Security System of Ukraine]. *Dniprovskiyi naukovyi chasopys publichnoho upravlinnia, psykholohii, prava – Dnipro Scientific Journal of Public Administration, Psychology, Law*, no. 3, pp. 52–56. DOI: <https://doi.org/10.51547/ppp.dp.ua/2023.3.7> [in Ukrainian].

45. Jander, T. A. (2024). The effect on disinformation on United States national elections: a comparative case study of disinformation in elections abroad. *The Fellows Review*. 366–379. Available at: <https://static1.squarespace.com/static/5cb0a1b1d86cc932778ab82b/t/66ba5e32e568f57ae9af55bb/1723489847281/2023-2024+Fellows+Review+FINAL.pdf#page=375>

46. Sytnyk H.P., Bondar V.T., Orel M.H. (2024). Systemnyi pidkhid doslidzhenia fenomenu informatsiia v derzhavnomu upravlinni [Systematic approach to research the phenomenon of information in public administration]. *Problemy suchasnykh transformatsii. Seriiia: pravo, publichne upravlinnia ta administruvannia – Problems of modern*

transformations. Series: law, public management and administration, no. 11. DOI: <https://doi.org/10.54929/2786-5746-2024-11-02-02> [in Ukrainian].

47. Sytnyk, H.P. (2019). Vzaiemozuvolenist sotsialnykh yavlyshch, yaki vyznachaiut kontseptamy "nebezpeka" i "bezpeka", ta yii vrakhuvannia v teorii publichnoho upravlinnia [The interconditionality of the social phenomena that determine the concepts of "danger" and "security", and its consideration in the theory of public administration]. *Derzavne Upravlinnia – Public Administration*, no. 16, pp. 61–67. Available at: http://www.investplan.com.ua/pdf/16_2019/11.pdf [In Ukrainian].